

Білоус В.С. Цифрова трансформація бібліотеки закладу вищої освіти: вимоги часу та реальні можливості. Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі. 14-15 травня 2026 р.: Міжнародна науково-практична конференція / КНУКіМ. Київ, 2026.

УДК 027.7:[025:004]

Білоус В.С.

директор бібліотеки

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИМОГИ ЧАСУ ТА РЕАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ

У статті підкреслено важливість генерації нових знань та ідей у роботу бібліотеки. Наведено досвід бібліотеки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Відображено застосування у бібліотеці інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентовано увагу на цифровий вектор діяльності бібліотеки. Виокремлено діяльність бібліотеки щодо формування цифрового контенту краєзнавчих документів. Розкрито специфіку та можливості комунікації бібліотеки в умовах викликів часу.

Ключові слова: діяльність бібліотеки, інформаційна діяльність, інформаційно-комунікаційні технології, електронна бібліотека, цифровізація, краєзнавча діяльність, проектна діяльність бібліотеки, бібліотека ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

DIGITAL TRANSFORMATION OF THE LIBRARY OF A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION: REQUIREMENT OF THE TIME AND REAL OPPORTUNITIES

The article emphasizes the importance of generating new knowledge and ideas in the work of the library. The experience of the library of the VSPU named after M. Kotsiubynsky is presented. The application of information and communication technologies in the library is reflected. Attention is focused on the digital vector of the library's activity. The library's activity in the formation of digital content of local history documents is highlighted. The specifics and possibilities of library communication in the conditions of the challenges of the time are revealed.

Keywords: library activity, information activity, information and communication technologies, electronic library, digitalization, local history activity, library project activity, library of the VSPU named after M. Kotsiubynsky.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Об'єктивні закони сталого розвитку суспільства вимагають відповідності новим європейським стандартам та впровадження якісних змін у всі сфери освітньої діяльності. Кризи сьогодення внесли значні зміни у діяльність бібліотеки навчального закладу, сприяли цифровізації інформаційних ресурсів та створення онлайн-простору, збільшення спектру дистанційних послуг. Цифрові технології змінили сутність сучасних бібліотек, що не лише підлаштовуються під нові реалії, а в цілому переосмислюють свою місію в суспільстві [4, с.58]. Сьогодні бібліотеки, маючи достатній потенціал, є не лише активними учасниками інформаційного виробництва, а й навігаторами в інформаційному просторі. Використання новітніх технологій та засобів комунікації в бібліотечній галузі спричиняє не лише докорінну трансформацію змісту роботи, а й сприяє перетворенню бібліотеки як одного з традиційних соціальних інститутів на рушій суспільного прогресу, що забезпечує розвиток інформаційного суспільства [3].

Аналіз наукових досліджень. Питанню визначення важливих векторів діяльності бібліотеки, впровадження цифровізації, трансформації діяльності бібліотек під впливом новітніх інформаційно-комунікаційних технологій присвячено чимало наукових досліджень. Дана тема розглядається на наукових конференціях, висвітлюється на сторінках фахових видань. Особливого значення для осмислення проблеми цифрової трансформації бібліотеки в умовах ризиків приділяють у своїх дослідженнях Бруй О., Воскобойнікова-Гузєва О., Герасименко С., Гранчак Т., Колесникова Т., Сербін О., Яворська Т., Ярошенко Т. та інші.

Мета статті: на досвіді роботи університетської бібліотеки показати роль та значення цифрового бібліотечного сервісу у виконанні основної місії – оперативне і якісне забезпечення інформацією науково-дослідні та освітні потреби користувачів, показати важливість цифрової трансформації бібліотеки у комунікаційному просторі університету.

Виклад основного матеріалу. Драматичні події сьогодення поставила бібліотеку ВДПУ ім. М. Коцюбинського перед новими випробуваннями, внесла значні корективи у життя університету та бібліотеки. Функціонування та впровадження інноваційних технологій, цифровізація інформаційних ресурсів дали можливість працювати бібліотеці у дистанційному режимі, що є надзвичайно важливим під час тимчасових незручностей, надзвичайних ситуацій (замінування, карантину, воєнного стану). Спроможність бібліотеки сьогодні залежить від того, яким електронним ресурсом вона володіє, чи готова

надати доступ до світових інформаційних ресурсів, чи здатна надавати інформаційно-бібліографічні послуги за будь-яких викликів часу. Інтернет-проект «Бібліотека 2.0», упроваджений у бібліотеці, дав можливість зробити доступними для користувачів всесвітньої мережі інтернет ресурси та сервіси за всіма базовими напрямками діяльності. Колектив бібліотеки зосередився на використанні наявних онлайн-сервісів та розвитку нових. Основу електронних послуг складають: електронний каталог, бібліотечний веб-сайт, електронні колекції, доставка електронних документів за каналами зв'язку, електронна довідкова служба, доступ до інтернету. Сьогодні одним із важливих напрямів діяльності університетської бібліотеки – подальше формування електронної бібліотеки, основними компонентами якої є: електронний каталог, інформаційно-пошукова система, БД повнотекстових видань, безкоштовна Wi-Fi зона, система електронної доставки документів, система створення електронних навчальних матеріалів, яка забезпечує підсистеми (авторизація доступу, обміну, оперативного аналізу статистичної інформації). Бібліотека акцентує увагу на формування значного масиву інтернет-ресурсів різноманітної направленості, об'єднаних єдиним вікном доступу через веб-сайт бібліотеки. Здійснено адаптивну верстку сайту з метою коректного відображення всіх його сторінок на екранах мобільних пристроїв, залучаючи користувача до комунікаційного процесу. Формування електронних ресурсів, популяризація ідей відкритого доступу, побудова загальнодоступних архівів наукової інформації є важливим завданням бібліотеки. На сайті бібліотеки створено Інституційний репозитарій, який формується на базі програмного забезпечення Dspace. Наразі репозитарій нараховує майже 17 тис. публікацій. Бібліотека займається пошуком, аналізом і збереженням електронної продукції, оцифровує паперові документи, забезпечує доступ до електронних ресурсів. Об'єктами для створення колекції електронних документів у вигляді файлів з текстовою, графічною або мультимедійною інформацією є: електронні копії оцифрованих документів; електронні копії сканованих статей; електронні версії літературних та публіцистичних видань авторів. Зберігання документів здійснюється на файловому сервері бібліотеки з дотриманням всіх правил і норм зберігання та резервного копіювання даних. Об'єктивні закони розвитку інформаційного суспільства, неминуче ведуть до впровадження інноваційних технологій, цифровізації традиційних джерел та створення інформаційних ресурсів нового типу, надання інформаційних послуг у різних форматах, за будь-яких ризиків та викликів часу. Впроваджуються різноманітні методи оцифрування культурного надбання і зберігання цифрових даних, використовуючи зокрема такі методи: 3D моделі, 3D-сканування, бази даних і цифрові паспорти, доповнену реальність, фотограмметрію, цифровий сторітелінг тощо. Важливим напрямом діяльності бібліотеки є формування та збереження краєзнавчих документів. Створено своєрідну галерею представників української педагогічної еліти, підготовлено в низку електронних інформаційних документів. Славна когорта педагогів ВДПУ представлена виданнями бібліотеки у серії «Педагоги Вінниччини» [2]. Бібліотекарі пропонують своїм користувачам віртуальні книжкові виставки, буктрейлери, рекомендаційні списки літератури тощо. Створено краєзнавчий веб-проект Започатковано та реалізується ряд краєзнавчих Інтернет-проектів: («Персоналії, життя яких пов'язане з Поділлям»; «Вінниччина в БД ЕК бібліотеки»; «Вінниччина в Інтернеті»). Під час воєнного стану бібліотека акцентувала увагу на подальше створення цифрового контенту, забезпечила віддалений доступ через сайт та інтернет-каталог, продовжила наповнення краєзнавчих інтернет-проектів, в яких відображаються події сьогодення. Бібліотека долучилася до проекту «Цифровий архів документів про російсько-українську війну», який реалізується бібліотеками України. З метою вшанування та збереження пам'яті про загиблих студентів, випускників, співробітників та викладачів ВДПУ ім. М. Коцюбинського бібліотекою започатковано проект «Вінниччина і повномасштабне вторгнення російських військ в Україну». На сайті бібліотеки розміщено банер «Дошка пам'яті ВДПУ» [1].

Таким чином, сьогодні ефективність діяльності бібліотеки залежить від бажання та потреби змінюватися, готовності та спроможності працювати, необхідності цифровізації бібліотечних ресурсів, впровадження інновацій. Стратегія розвитку бібліотеки ВДПУ ім. М. Коцюбинського базується на перспективних векторах розвитку, серед яких: цифровізація – основна позиція у роботі бібліотеки ХХІ ст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус В. С. Бібліотека Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: з повагою до минулого та вірою у майбутнє. *Бібліотека в умовах сучасності і*

конструювання майбутнього : IV науково-практична конференція / ВОУНБ ім. В. Отамановського. Вінниця, 2023.

2. Білоус В. С. Інформаційні послуги бібліотеки ВДПУ ім. М. Коцюбинського: адаптація до реалій часу. *Інформаційна діяльність бібліотек ЗВО в умовах суспільних змін* : науково-практична конференція / МО ЗВО м. Вінниця, ВНМУ, 5 листопада 2023 URL: <http://library.vnmu.edu.ua/conferences/informatsijna-diyalnist-bibliotek-zvo-v-umovah-suspilnih-zmin/>.

3. Макарова М. Трансформація змісту бібліотечно-інформаційної діяльності в умовах глобалізації. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 12. С. 25–28.

4. Яворська Т. М. Цифрові тренди розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві. *Інформація та соціум*. 2020. С. 58–60.